

Küresel Köyde Vatandaş Diplomat Olmak: Türkiye'nin YLSY Bursiyerleri

On Being A Citizen Diplomat In The Global Village: Türkiye's YLSY Scholarship Holders

Araştırma Makalesi / Research Article

Sorumlu yazar/
Corresponding author:
Recep Şehitoğlu

ORCID:
0000-0001-6855-4841

Geliş tarihi/Received:
21.04.2025

Son revizyon teslimi/Last
revision received:
29.06.2025

Kabul tarihi/Accepted:
27.06.2025

Yayın tarihi/Published:
28.07.2025

Atıf/Citation:
Şehitoğlu, R. (2025). Küresel köyde vatandaş diplomat olmak: Türkiye'nin YLSY bursiyerleri. *İletişim ve Diplomasi*, 14, 71-92.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1681837

Recep ŞEHİTOĞLU¹

ÖZ

Uluslararası alanyazında kamu diplomasisi uygulamalarının hayata geçirilmesinde aktör çeşitliliği uzun zamandır tartışma konusu olmuştur. Kamu diplomasisinin sefahati, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi aktörlerine meydan okumuş ve vatandaşlar birer aktör olarak küresel köyde “vatandaş diplomat” şeklinde konumlandırılmıştır. Türkiye'nin özellikle 2010 sonrasında kamu diplomasisini kurumsal düzeyde bir plan ve koordinasyon hâlinde kamu uhdesinde yürütmeye başlaması, sınırlarının ötesine YLSY Burs Programı (bundan sonra YLSY olarak anılacaktır) kapsamında gönderdiği öğrencileri, küresel köye dönüşen dünyada birer aktör konumuna getirmektedir.

Çalışmanın odağı, Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinin küresel manada bir aktarıcısı olarak YLSY öğrencilerini kamu diplomasisinde nasıl konumlandığıdır. Çalışmada, Türkiye'nin vatandaş diplomatı nasıl çerçevelediği ve öğrencilerin ne gibi yükümlülükler üstlenebileceği derinlemesine tartışılmıştır. Makalede, YLSY öğrencilerinin vatandaş diplomatlar olarak kamu diplomasisi aktörü olmalarını tahlil etmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri; Millî Eğitim Bakanlığının ilgili yönetmelikleri, resmî kurum raporları, ulusal ve uluslararası medya kaynakları, bilimsel yayınlar taranarak toplanmış ve nitel araştırma yaklaşımına uygun, yorumlayıcı çözümlemeye tabi tutulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Gaziantep, Türkiye, rsehitoglu@gantep.edu.tr

Bu çalışma; vatandaş diplomat olarak öğrencilerden daha etkili sonuç alınması amacıyla; kültür elçiliği, dil, network oluşturma, iletişim becerileri kazandırma ve sosyal medya desteği, finans desteği, Türk diasporası ile iş birliği, kamu diplomasisi, yurt dışındaki temsilciliklerin aktif pozisyon almaları ve istihbarata karşı koyma konularında eğitim/oryantasyon programlarına tabi tutulmaları önerisinde bulunmaktadır. Nitekim bu çalışma, Türkiye'nin kamu diplomasisinde birey temelli aktörlük anlayışını ortaya koyarak alanyazına katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu diplomasisi, vatandaş diplomat, yumuşak güç, küresel köy, YLSY bursları

ABSTRACT

The diversity of actors in the practice of public diplomacy has long been a topic of debate in international literature. The proliferation of public diplomacy has challenged the traditional diplomatic actors of international relations, and citizens have been positioned as “citizen diplomats”. The fact that Türkiye, especially after 2010, has begun to conduct public diplomacy at the institutional level with a plan and in coordination, and that students Türkiye sends beyond its borders through the YLSY Scholarship Programme have become actors in the world.

The study focuses on how Türkiye positions YLSY students in public diplomacy as global transmitters of its soft power strategies. The study discusses in detail how Türkiye frames citizen-diplomats and what kind of commitments students can make. In the article, literature review and document analysis methods were used to analyse YLSY students' becoming public diplomacy actors as citizen diplomats. The data for the study were collected through regulations of the Ministry of National Education, official institutional reports, national and international media sources, and scientific publications, and were subjected to interpretative analysis in accordance with a qualitative research approach.

The study posits that the implementation of training and orientation programmes, encompassing domains such as cultural diplomacy, language proficiency, network building, communication skills training, social media support, financial assistance, collaboration with the Turkish diaspora, public diplomacy, proactive positioning of overseas missions, and counterintelligence, is instrumental in optimising the efficacy of student-driven citizen diplomacy initiatives. This study makes a significant contribution to the existing literature on the subject by underscoring Türkiye's distinctive approach to public diplomacy, which is predicated on an individual-based model.

Keywords: Public diplomacy, citizen diplomat, soft power, global village, YLSY scholarships

EXTENDED ABSTRACT

Public diplomacy, as a multi-actor and multi-stakeholder diplomacy by nature, is a diplomatic practice frequently employed by states in foreign policy, which is at the core of international relations. Within this paradigm, civil initiatives, academic institutions, scholars, artists, sportspeople, opinion leaders, and even individuals who engage with foreign societies are recognised as pivotal actors. In the extant literature, students who are positioned entirely on the civilian side and benefit from exchange programmes as practitioners of public diplomacy are also defined as citizen diplomats. The objective of this study is to establish the students who have been sent abroad by Türkiye under the YLSY Scholarship Programme as citizen-diplomats. It is asserted that the implementation of public diplomacy practices in a holistic manner is a prerequisite for Türkiye to achieve international recognition. Therefore, this article argues that the potential of students as citizen-diplomats should be effectively utilised.

In this study, the preferred qualitative research method was a combination of literature review and document analysis. In this context, a broad framework of concepts related to public diplomacy and citizen diplomacy is presented in the literature review section. In the document analysis section, a range of sources were analysed from an interpretative perspective. These included published books, peer-reviewed scientific articles, legislation by the Ministry of National Education, publications by the Presidency of the Republic of Türkiye Directorate of Communications (DoC), news reported in the international press, and studies focusing on public diplomacy in Turkish foreign policy. Moreover, the concept of “global village” has been addressed from the perspective of citizen-diplomat, as public diplomacy has become crucial with globalisation, particularly after the Cold War.

The present article proposes that educational mobility of these students should be realised in coordination with Türkiye's foreign policy. From this standpoint, the present article posits that students should engage in diplomatic and cultural interactions on a global scale. Another point worth considering is Türkiye's role as a vital global actor and the imperative of conducting public diplomacy activities in a comprehensive manner. In this framework, the research questions of the study are designed as follows:

It is imperative to ascertain the rationale behind Türkiye's initiation of the citizen diplomat project. The project's position within the post-2010 period is a key consideration.

The purpose of this study is to examine the manner in which Türkiye positions YLSY students within the context of the Citizen Diplomat project. What are the institution's primary expectations of these students?

In the context of initial inquiry, the study's hypothesis posits that Türkiye has prioritised public diplomacy initiatives, particularly in the post-2010 era. Furthermore, there is a necessity for increased diversity among actors in the field of public diplomacy studies.

Türkiye, aspiring to expand its geopolitical influence, is undergoing a transformation from a regional actor to a global actor.

In the context of the second question, the hypothesis of the study is that Türkiye will conduct more effective public diplomacy work in foreign societies through YLSY students. Consequently, this will enhance Türkiye's soft power capacity and give it an important place in foreign policy.

The primary findings of the study, along with the key conclusions and recommendations, indicate that greater support and incentives should be provided to students for the diplomatic mission they will undertake. The scholarship programme is an investment in terms of diplomacy, as well as in the educational opportunities it offers to students. As a result, its scope should be expanded. Indeed, it is imperative that these students undergo a training and orientation process prior to their international deployment, given their role as citizen-diplomats. The coordination of this process should be the responsibility of Ministry of National Education, as the designated ministry, in conjunction with the Ministry of Foreign Affairs (MFA), the Ministry of Culture and Tourism (KTB), the DoC, the National Intelligence Organisation (MIT), and other pertinent institutions and organisations.

It is recommended that the YLSY students receive support in their role as citizen diplomats, based on current practices. The aforementioned supports can be categorised as follows: firstly, cultural ambassador programmes; secondly, language programmes; thirdly, networking programmes; fourthly, communication skills and social media support programmes; fifthly, financial support; sixthly, cooperation with the Turkish diaspora; seventhly, public diplomacy/citizen diplomat programmes; and eighthly, active positioning of representations abroad. Counter-intelligence is also a support provided. These programmes are likely to support students' academic and personal development. As a result, students will recognise their diplomatic role as Türkiye's ambassadors on the global stage. Recognising this role is essential, as it enables them to act as soft power agents and contribute to enhancing their country's international influence. In conclusion, their role as citizen-diplomats in the global village, with the aim of increasing the prestige of the Turkish brand, will become more significant. Furthermore, the construction of this structure will contribute to the preservation of a significant cultural heritage for posterity.

Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplini, özellikle küreselleşme sonrası dönemde salt geleneksel diplomasi yöntem ve araçlarının dış politikada kullanılmasıyla bir çıkmaza girmiştir. Söz konusu bu çıkmazda uzun vadede kalıcı sonuçlar alınması için kamu diplomasisi, devletlerin dış politikalarında tercih ettikleri bir diplomasi yöntemi olmuştur. Bunun sonucunda da aktör çeşitliliği yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkmıştır. Bu ak-

tör çeşitliliğinin bir paydaşı olarak vatandaş diplomatların yabancı toplumlarla kültürel ve sosyal etkileşim kurmalarından istifade edilmiştir. Türkiye, günümüzün küresel eğilimlerini nazarıdikkate alarak uluslararası ilişkilere katkıları olacağı düşüncesiyle YLSY öğrencilerini vatandaş diplomat olarak konumlandırmaktadır.

Bu makale Türkiye’nin burs sağlayarak yurt dışında eğitim almasına imkân tanıdığı YLSY öğrencilerinin vatandaş diplomat olarak rollerini tartışmakta ve küresel köyde Türkiye’nin uluslararası ilişkilerine katkılarını ele almayı amaçlamaktadır. Yurt dışına ilk öğrenci gönderme politikalarının Osmanlı dönemine uzandığı Türkiye’deki bu tarihsel miras, zamanla stratejik amaçlarla farklı şekillerde hayata geçirilmiştir. Öğrenci gönderme hareketliliği şeklinde de ifade edilen bu politika yaklaşımı, Türkiye’nin ulusal çıkarlarına hizmet etmesi bakımından yumuşak güç (soft power) stratejisini güçlendirme mahiyetindedir. Burada amaç, yurt dışında eğitim alan bireylerin ülkelerine dönerek devletin nitelikli insan kaynağına katkı sunmak, kültürel ve diplomatik müktesebatını ileri düzeye taşımasını tesis etmektir.

Türkiye’nin küresel bir oyun kurucu aktör olarak konumlanması, şüphesiz kamu diplomasisi faaliyetlerinin de bütünlüklü bir şekilde icrasını zaruri kılmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın araştırma soruları şöyle tasarlanmıştır:

1. Türkiye’nin vatandaş diplomat projesini hayata geçirmesinin nedeni nedir? Bu proje 2010 sonrası dönemde nerede konumlanmaktadır?
2. Türkiye, vatandaş diplomat projesinde YLSY öğrencilerini nasıl konumlandırmaktadır? Bu öğrencilerden esas itibarıyla beklentisi nedir?

Birinci soru bağlamında çalışmanın hipotezi, Türkiye’nin özellikle 2010 sonrası dönemde kamu diplomasisi çalışmalarına yoğunlaşmasıdır. Dahası kamu diplomasisi çalışmalarında aktör çeşitliliğine olan ihtiyaçtır. Aktör yelpazesini çeşitlendirmek isteyen Türkiye, bölgesel aktör konumunu küresel aktör konumuna taşımaktadır.

İkinci soru bağlamında çalışmanın hipotezi, YLSY öğrencileri vasıtasıyla Türkiye, yabancı toplumlarda daha etkin bir kamu diplomasisi çalışması yürütecektir. Hâliyle bu durum, kendisinin yumuşak güç kapasitesini artıracak ve dış politikada önemli bir yer edinmesini sağlayacaktır.

Bu makalede vatandaş diplomat ile ilgili geniş bir literatür sunulmuş, Türkiye’nin vatandaş diplomat projesi enine boyuna tartışılmıştır. Dahası, YLSY öğrenci hareketliliğinin tarihsel arka planı detaylı ele alınarak başvuru kriterlerinin nasıl belirlendiği ve öğrenci seçme, değerlendirme, yerleştirme süreçlerinin nasıl yürütüldüğü aktarılmıştır. Bununla beraber öğrencilerin eğitim süreleri boyunca aldıkları burs ve destekler ile geri ödeme koşulları da irdelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde öğrencilerin vatandaş diplomat olarak küresel köydeki etkileri üzerine bir değerlendirme yapılarak onlara yönelik bazı eğitim/oryantasyon programları önerisinde bulunulmuştur.

Diplomasiyi Demokrasiyle Buluşturmak: Kamu Diplomasisi Perspektifinden Vatandaş Diplomat

Uluslararası ilişkiler alanyazınında küreselleşme kavramı; ekonomik, kültürel, sosyal, politik ve teknolojik çerçevede değişim ve dönüşümü ihtiva eder. Ekonomik açıdan bakıldığında ekonomik entegrasyonla birlikte yerel pazarların uluslararası pazarlara açıldığını söylemek mümkünken kültürel açıdan bakıldığında küresel öğelerin, fikirlerin, düşünce yapılarının ve yaşam tarzlarının değişim ve dönüşüm geçirdiği görülür. Keza sosyal alanda değişim dönüşüm süreçleri de toplumsal ilişkilerin ülke sınırlarını aşması olarak ifade edilirken politik açıdan değişim dönüşüm süreçlerinin ise devletlerin ve uluslararası organizasyonların birbirleriyle etkileşimini içerdiği görülür.

Kamu diplomasisi kavramı uluslararası ilişkiler alanyazınında 1960'lı yıllarda popülerlik kazanmıştır. Kavram ortaya çıktığında dönemin uluslararası ilişkiler ekosisteminde aktörlerin çeşitlendirilmesi hususunda bir arayış, sorunların sert güç uygulamaları yerine yumuşak güç enstrümanlarıyla çözülmesi yönünde girişim söz konusu olmuştur. Bu ortamın elverişliliği durumundan hareketle Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk Fakültesi Dekanı ve Edward R. Murrow Kamu Diplomasisi Merkezinin kurucusu Edmund Gullion, kamu diplomasisi kavramını uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırmıştır (Szondi, 2023, s. 124). Kamuoylarını bilgilendirme ve onlar üzerinde empati uyandırma arzusu, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kamu diplomasisi kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırladı. İletişim teknolojilerinde yaşanan devrim niteliğinde gelişmelere, geleneksel diplomasi yöntem ve araçlarının sonuçsuz kaldığı ve bir anlamda paradigma değişiminine ihtiyaç duyulduğu dönemlere şahitlik ettik. Öyle ki geleneksel diplomasi uygulamalarına bir karşıt ses olarak sivil toplum kuruluşlarının (STK), uluslararası örgütlerin, bireylerin, akademi dünyasının, uluslararası medya kuruluşlarının vb. yeni aktörlerin ortaya çıkarak karar alıcı mekanizmalar üzerinde tesir edecek pozisyon elde etmeleri, kamu diplomasisine saygınlık kazandıran gelişmeler oldu.

Szondi (2008, s. 6) kamu diplomasisi kavramını, “insanların ‘kalplerinde ya da zihinlerinde’ değişiklik sağlamak için yabancı kitlelere yönelik hükûmet iletişimi” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan hareketle kamu diplomasisi, kamu (devlet) uhdesinde yürütülen bir diplomasi uygulamasıdır, denebilir. Oysa “public” İngilizce literatürde “halk” anlamını taşıyordu ve kamu diplomasisi esas itibarıyla bir “halk diplomasisi” idi. Her ne kadar halk diplomasisi olsa da kamu diplomasisi, Snow’un (2006, s. 227) ifadesiyle devletlerin diplomasi tarihine vurgu yapan ve ulusal güvenlik çıkarlarını geliştirmek için tasarlanmış resmî bir hükûmet sürecine işaret ediyordu. Öyle ki bu kavram, yabancı kamuoylarını anlamak, onları bilgilendirmek ve etkilemek gibi misyonlar da üstlenmeliydi. Dolayısıyla artık vatandaşların aktif rol almaları gerekiyordu.

Moise ve Anton’a göre (2021, s. 2) vatandaş diplomatlar, halkın ulusal ve uluslararası karar alma süreçlerine katılma arzusunun ifadesi olmakla beraber halktan halka (people to people) faaliyet gösteren, kamu yararını gözeten, kendi vizyon, misyon ve

değerlerini yöneten kişilerdir. Vatandaş diplomat kavramı, uluslararası etkileşimlere katılanlar için bir metafor (Conley Tyler & Beyerinck, 2016, s. 521) olarak ifade edilse de devlet dışı (non-state) diplomasi olarak adlandırılan ve büyük ölçüde yeni kamu diplomasisi yaklaşımına entegre olarak geleneksel diplomasinin sınırlarını zorlayan (Huijgh, 2016, s. 443) halk için ve halk tarafından kamu diplomasisi önerisidir (Mueller, 2009).

Vatandaş diplomatları, resmî görevi olmayan ancak kendi ülkesi ile başka ülkeler arasındaki ilişkilerde rol sahibi kişiler şeklinde tanımlayabiliriz (Vatandaş Diplomat El Kitabı, 2024, s. 9; Snow, 2024, s. 17). Vatandaş diplomatlar, gayriresmî angajmanlarda bulunur ve insanlar arası düzeyde faaliyet gösterir. Öyle ki gönüllü diyaloga girerek kültürel ve ulusal sınırların ötesinde karşılıklı anlayışı teşvik ederler (Snow, 2024, s. 14). Vatandaş diplomatlar ekonomik, ticari, sosyal, sportif ya da kültürel ilişkilerde rolleri bulunan kişilerdir. Esasen resmî olmayan diplomatik kanalları kullanarak toplumlar arasında anlayış, hoşgörü ve iş birliği imkânlarını geliştirmekte mahir kişilerdir. Bu sebeptir ki vatandaş diplomatlar; kurumlar, topluluklar ve toplumlar üzerinde çarpan etkileri (Bhandari & Belyavina, 2011, s. 1) olan nevi şahsına münhasır bireylerdir. Aytekin ve Ateş (2019) küresel kültürün dünyayı küçük bir köy olarak kabul ettiğini ve bu kültürü benimsemiş küresel vatandaşların ayrıca doğdukları ve yaşadıkları ülkelerin vatandaşları olduklarını belirtmektedir. Onlara göre bu vatandaşların küresel konularda ülkelerinin pozisyonunu etkileme gücü vardır (Aytekin & Ateş, 2019, s. 1796).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Senatorü J. William Fulbright, 1964 yılında vatandaş diplomatları tanımlarken şu ifadeyi kullanmıştır: “Bundan bir nesil sonra dünyanın alacağı şekil, askerî ya da diplomatik üstünlüğümüzden çok, toplumumuzun değerlerini başkalarına ne kadar iyi anlattığımızdan etkilenecektir” (Bhandari & Belyavina, 2011, s. 3). Askerî ya da diplomatik üstünlük, tamamen geleneksel diplomasi yöntem ve faaliyetlerini kapsarken sert güç enstrümanlarını kullanmayı gerektiriyor. Oysa toplumsal değerlerin yabancı toplumlara aktarılması, tamamen kamu diplomasisi iş ve işlemleriyle mümkündür. Öyle ki vatandaş diplomasisi, bireylerin katılabileceği, bireyler ve toplumlar arasındaki bağların derinleştirilmesine ve kamu diplomasisinin hedeflerinin ilerletilmesine katkıda bulunan bir dizi eylem ve faaliyeti kapsamaktadır.

Vatandaş diplomasisi; dinamik, risk alır, yaratıcıdır, hükûmetlerin yapmaktan korktukları ya da yapmak zorunda kalmak istemedikleri şeyleri yaptırır (McDonald, 2006, s. 4). Dolayısıyla, bir anlamda Track Two² diplomasi örneğidir. Fulda’ya göre bir vatandaş, ordusunun en iyi savaş aracı olarak vazgeçilmez bir unsursa, vatandaşların aktif rol aldığı bu diplomasi türü de umut verici bir barış aracıdır (Fulda, 2019, s. 188). Buradan hareketle barışın inşasında kimlerin vatandaş diplomat olabileceğini kısaca şöyle aktarmak mümkündür:

² “Track two” hükûmet dışı, gayriresmî. Ülkelerin, yabancı toplumlar nezdinde kalpleri ve zihinleri kazanmak için bireyler, sivil toplum kuruluşları yetkilileri gibi aktörleri resmi diplomasi sürecine dahil ettikleri önemli bir diplomasi türüdür.

1. Yurt dışında uluslararası kamuoyu nezdinde kendi ülkesinin kültürel değerlerini, örf ve ananelerini tanıtan bir misyon üstlenenler,
2. Herhangi bir uluslararası değişim programı (Erasmus vb.) aracılığıyla yurt dışı yükseköğretim kurumuna yarı zamanlı giden uluslararası öğrenciler,
3. Yurt dışı yükseköğretim kurumlarında tam zamanlı eğitim gören uluslararası öğrenciler,
4. Ticari bir girişimi bulunan iş insanları, STK'larda görevli veya sosyokültürel değişim programlarından istifade eden bireyler,
5. Yurt dışında eğitim, çevre, iklim değişikliği, insan hakları, uluslararası ilişkiler vb. konularda gönüllü çalışmalar yürütenler,
6. Yurt dışında sportif faaliyette bulunanlar,
7. Yurt dışında ülkesinin diaspora faaliyetlerinde aktif rol alanlar,
8. Yurt dışında herhangi bir yükseköğretim kurumunda eğitim veren akademisyenler.

Lachelier ve Mueller (2023, ss. 98-100), vatandaş diplomasinin 9 boyutu olduğunu ve bunların ne anlamlar içerdiğini şöyle açıklamaktadır:

1. **Kimlik (Identity):** Vatandaş diplomat, kimliğini ve diğer uluslardan insanlara karşı nasıl bir davranış modeli sergilemesi gerektiğini bilmelidir. Dahası diğerlerinin kendi ülkesine bakış açısını iyileştirmelidir.
1. **Temsiliyet (Representation):** Vatandaş diplomat kimi ve neyi nasıl temsil ettiğini bilmelidir. Tek başına bir birey olarak mı bir örgütün ya da kurumun temsilcisi olarak mı hareket ettiğini kavraması gerekmektedir. Kendi hükûmetiyle ilişkisi ne düzeyde olduğunun farkında olmalıdır.
2. **Çeşitlilik (Variety):** Vatandaş diplomat hangi vatandaş diplomasisi türünü uygulayacağını bilmelidir ve stratejik davranmalıdır. Etkileşimlerinin odak noktasını stratejik bir akılla belirlemelidir. Barış inşası, din, eğitim, spor, sanat vb. her ne alanda çalışma yapacaksa ona odaklanmalıdır.
3. **Etkinlik (Activity):** Vatandaş diplomat faaliyetlerini önceden tasarlamak zorundadır. Bu faaliyetler arasında ev ziyaretleri ve misafirlikler, konferanslar, paneller, sempozyumlar, gayriresmî müzakereler, iş toplantıları, spor etkinlikleri olabilir. Ev ziyaretleri esas itibarıyla bir kültüre dışarıdan bakmak yerine onu içeriden deneyimlemenin bir yolu olduğu için özellikle çok etkili olabilmektedir.
4. **Kapsam (Scope):** Vatandaş diplomasisi uygulama süreçlerine kaç kişinin ya da hangi hedef ülke(ler)in katılacağı büyük önem arz etmektedir. Kapsam, aynı zamanda strateji gerektirir.

5. **Kaynaklar (Resources):** Vatandaş diplomatların hangi kaynakları (örneğin para, ün, uzmanlık, ücretli personel, gönüllü çalışmalar, network, toplantılar, konaklama mekânları) kullanacakları önemli olmakla beraber bu kaynakların kim tarafından sağlanıyor olduğu da önemlidir.
6. **Süre (Duration):** Vatandaş diplomasisi muhakkak önceden belirlenmiş bir süre dâhilince yürütülür. Örneğin, Minnesota Senfonisi’nin 2015’te Küba’ya yaptığı ziyaret gibi tek seferlik bir etkinlik olabileceği gibi uzun yıllara yayılan programlar serisi şeklinde de hayata geçirilebilir.
7. **Niyet (Intention):** Vatandaş diplomatın hedef kitlesi, hedeflerinin neler ya da kimler olduğu ve hedeflenen faydalanıcıların kimler olduğu, faaliyetin başarıyla sonuçlanması bakımından önemli parametrelerdir.
8. **Etki (Impact):** Vatandaş diplomasisi faaliyetinin sonuçlarının neler olduğu, kimlerin ya da nelerin etkilendiği bununla beraber nasıl ölçüldüğü ve raporlandığı da önem arz etmektedir.

Türkiye’nin Vatandaş Diplomat Projesi: Türk Kamu Diplomasisi Ekosisteminde Birey Temelli Diplomatik Rol İnşası

2000’li yıllar, dünya sahnesinde birçok değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Teknolojinin hızla gelişmesi, internet kullanım oranlarının artması ve sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla dünya, daha farklı bir noktaya ulaşmıştır. 2004 yılında Facebook, 2006 yılında X (Twitter) ve 2010 yılında Instagram’ın kurulmasıyla artık sosyal medya, iş ve sosyal hayatımızın merkezine yerleşmiştir. Küreselleşme, hem ekonomik hem de kültürel alanda kendisini daha yoğun hissettirmiştir. İnsanların mobilizasyonu artmış ve devletler arasındaki zihinsel sınırlar ortadan kalkmıştır. Küreselleşme tartışmalarının 1980’lerin son çeyreğinden başlayarak giderek yoğunlaşması, “küresel köy” kavramının mucidi olarak bilinen Marshall McLuhan’ın geniş bir akademik ilginin odağına yerleşmesini sağlamıştır (Altun, 2006, s. 203).

McLuhan, 1960’larda iletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ışığında küresel köy kavramını literatüre kazandırarak dünyanın bir küçük köy hâline geldiğini ve insanların birbirlerine daha yakın olduğunu aktarmıştı. Bu küresel köy, küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı ve değişik coğrafyalarda yaşayan insanlar arasında zaman ve mekân ayrımını ortadan kaldırmıştı (McLuhan & Powers, 2020). Küresel köyün temel noktalarından biri şüphesiz, “elektromanyetik keşiflerin, insan ailesinin artık ‘küresel köy’ koşulları altında var olması için tüm insan ilişkilerinde eş zamanlı ‘alanı’ yeniden yarattığı” olmuştur (McLuhan, 1962, s. 31). Nihayetinde küreselleşmenin en önemli sacayaklarından teknolojik ilerlemenin bir getirisi olarak yaşadığımız elektronik çağda “dünya küresel bir köye dönüşmüş ve iletişim” (Çokluk, 2021, s. 82) hız kazanmıştı. McLuhan’ın bireylerin küresel bir köyde yaşadığını vurgulayan bu yaklaşımı,

günümüz dijital çağında daha da belirgin hâle gelmiştir. Çünkü bu çağda yaşanan iletişim teknolojilerindeki akıl almaz ilerleme, dünyanın farklı mahallelerinde yaşayan bireylerin birbirleriyle iletişim kurmalarının ötesinde, birbirlerinin yaşamlarına dahi dokunmalarına imkân tanımıştır. Bu küresel köyün yeni dünyası, parçalara ayrılmış medeniyetin tüm parçalarının organik bir şekilde yeniden bir araya getirilmesini tecrübe etmemizi sağlamıştır (McLuhan, 1994, s. 93).

Joseph Nye (2002) küreselleşme sürecini farklı boyutlarıyla ele almıştır. Küreselleşme sürecinin askeri boyutu güç veya güç tehdidi gibi dayanışma ağlarını içerirken sosyal boyutu insanların, kültürlerin, düşüncelerin ve imajların yayılmasına işaret etmektedir. Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları* (2004) adlı kitabında küreselleşme sürecinin; uzak yerleşimleri birbirine bağladığını, yerel oluşumları çok uzaklardaki olaylarla biçimlendirdiğini, dünya çapındaki toplumsal ilişkileri yoğunlaştırdığını belirtmiştir. Şüphesiz şahit olduğumuz bu durum, dış politikanın bir nüvesi olan diplomasi alanında da kendini göstermiştir. Devletler, çağın hızını yakalamak için diplomatik metotlarında revizyonlara gitmiş ve yeni diplomasi pratiklerini hayata geçirmiştir. Bu pratiklerin en büyük dönüşümü, geleneksel diplomasi uygulamalarından kamu diplomasisi uygulamalarına geçişle hayat bulmuştur. Kamu diplomasisinin bir uygulama alanı olarak bilim diplomasisi de “dış politika hedeflerini gerçekleştirmek üzere bilimsel danışmanlık sağlaması (diplomaside bilim), uluslararası bilimsel iş birliğinin kolaylaştırılması (bilim için diplomasi) ve bilimsel iş birliği ile ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirme (diplomasi için bilim)” (TASAM, 2017, s. 2) amaçlarını taşıması bakımından önemli bir olgu olarak küreselleşmenin en büyük kazanımlarından biri olmuştur. Bu taksonomiden hareketle bilim diplomasisine bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi zarıdır ve dış politikada bilimin kullanılması âdeta bir meşale görevi görecektir (Caymaz & Özsoy, 2022, s. 10).

Üniversiteler ve okullar, araştırma sürecine verdikleri destek ve kültürel diplomasi uygulayıcısı olmaları bakımından önemli bir kamu diplomasisi aracı ve paydaşıdır. Üniversitelerdeki araştırma merkezleri hazırladıkları bilimsel çalışmalarla özelde eğitim genelinde ise kamu diplomasisi stratejisine katkı sunmaktadır (Şehitoğlu, Tekin, & Güner, 2023). Üniversitelerin kamu diplomasisinde etkin oldukları bir diğer konu da düzenledikleri uluslararası konferans, seminer, çalıştay ve kongrelerdir. Bu bilimsel etkinliklere katılım gösteren, yurt dışında ülkelerini temsil eden bilim insanları mesaj alıcı ve gönderici konumundadır (Sancar, 2012, s. 92). Ülkelerini temsil etme ve imaj yaratma konusunda etkin olan bilim insanları gibi burs programları ile yurt dışına gönderilen öğrenciler de bir ülkenin imajını yansıtmaya açısından kamu diplomasisinde önemli bir yere sahiptir.

Türkiye, kamu diplomasisi politikalarını 2010 yılında Başbakanlık uhdesinde kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü üzerinden kurumsal manada yürütürken esas itibarıyla 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'ne geçişle birlikte ihdas edilen Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ile bütüncül bir iletişim stratejisi çerçevesin-

de meseleyi derinlikli olarak ele almıştır (Şehitoğlu, 2021, s. 98). Revize edilen koordinatörlük, Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı ile yeni bir kurumsal yapı oluşturulmak suretiyle, dış politika tezlerine paralel, hatta bu tezleri besleyecek şekilde politikalar üretilmiş ve Türkiye’nin hikâyesi ve haklı tezleri uluslararası kamuoylarına aktarılmıştır (İletişim Başkanlığı, 2024, s. 4).

Türkiye İletişim Modeli’nin³ iz düşümü olarak lanse edilen bu uygulamalar, iletişim seferberliği mottosuyla hayata geçirilmekte ve “Türkiye Yüzyılı”nın “İletişimin Yüzyılı” olacağı inancını taşımaktadır (İletişim Başkanlığı, 2023, ss. 21-22). Buradan hareketle Türkiye, bireylerin de artık kamu diplomasisi aktörü olmasından ilhamla vatandaş diplomat projesini hayata geçirmiştir. Çünkü Türkiye İletişim Modeli; kamu kurum ve kuruluşları, STK’lar, bireyler, akademisyenler, yükseköğretim kurumları gibi tüm paydaşları kapsayan bir yapıya sahiptir ve böylece topyekûn bir iletişim seferberliğini ihtiva etmektedir. Kamu diplomasisi aktörü olarak bireyler burada birer vatandaş diplomat olarak addedilmektedir. Dolayısıyla bu projenin özü; a) vatandaşları dış politika üretim ve uygulama süreçlerinde aktif bir aktör, b) yabancı halklar nezdinde temas sahibi olarak insandan insana (person to person) kamu diplomasisi faaliyeti yürüten öğrenci, iş insanı, akademisyen, sanatçı, bilim insanı ve sporcu olarak görmektedir (Vatandaş Diplomat El Kitabı, 2024, s. 9). Nitekim Cottrell ve Doherty (2024, s. 1) de vatandaş diplomatların; iş insanları, öğrenciler, sporcular ve sanatçılar, yurt dışında izleyici arayan ve kendi ülkelerini temsil etmeyi amaçlayan herhangi biri olabileceğini savunmaktadır.

Vatandaş diplomatlarını birer kamu diplomasisi elçisi olarak gören Türkiye, bu maksatla yumuşak güç oluşturarak “ülke markasının güçlendirilmesine ve kültürlerarası köprüler inşa edilmesine katkı” (Vatandaş Diplomat El Kitabı, 2024, s. 9) sunmanın gayretindedir. Çünkü vatandaş diplomatlar, devletin yumuşak gücünün hem ürünü hem de üreticisidir (Dovbenko, 2021). Türkiye, vatandaş diplomatlarından Türkiye’ye ilişkin algıları şekillendirmek için aktif rolleri ve sorumlulukları olduğunu düşünerek Vatandaş Diplomat El Kitabı hazırlamıştır. Bu kitapta Türkiye hakkında en çok bilgi kirliliğinin olduğu konularla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Dahası onların ülkesini en doğru bilgilerle temsil etmesine yardımcı olacak konu başlıkları hakkında detaylı bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu başlıklar; “Türkiye tarihi, Türk kültürü, Türk dış politikasının temel ilkeleri, girişimci ve insani diplomasi, uluslararası terörizmle mücadele, 1915 olayları, Kıbrıs meselesi, Türkiye’nin doğu akdeniz ve ege’deki hakları, insan hakları ve demokrasi ve 15 temmuz darbe girişimi”dir (Vatandaş Diplomat El Kitabı, 2024). Nihayetinde vatandaş diplomat projesi ile Türkiye, kendisine ilişkin asılsız ve temelsiz iddialar karşısında hakikatleri, vatandaş diplomatları aracılığıyla uluslararası kamuoylarına aktarma azmindedir. Snow’a göre her ülkenin vatandaş diplomasisi alanında güçlü yönleri bulunmaktadır ancak Türkiye gibi bir ülkenin güçlü yönleri, diğer ülkelere nazaran çok daha fazladır. Snow (2024, ss. 17-20), bu yönleri şöyle sıralamaktadır:

³ İletişim Başkanlığınca ortaya konan insan odaklı, hakikat yolundan ayrılmayan, adalet duygusu güçlü ve gönülleri kazanmaya yönelik, sürekli daha ileriye hedefleyen bir model olarak tasarlanmıştır.

- a) zengin bir kültürel miras,
- b) stratejik jeopolitik konum,
- c) aktif sivil toplum,
- d) eğitim odaklı değişim programları,
- e) diaspora angajmanı,
- f) turizm,
- g) gastro diplomasi,
- h) spor diplomasisi,
- ı) medya ve iletişim,
- i) insani yardım çabaları.

Buradan hareketle Türkiye'nin güçlü yönlerinden biri olan eğitim odaklı değişim programlarının da bir uygulama alanı olarak görülen YLSY'yi vatandaş diplomat perspektifiyle ele almak yerinde olacaktır.

Türkiye'nin Vatandaş Diplomat Projesinde YLSY Öğrencilerinin İzini Sürmek

a. YLSY'nin Tarihsel Arka Planı

Yurt dışına öğrenci gönderme uygulaması, Osmanlı Devleti'nde III. Selim dönemine kadar uzanmaktadır. Bu süreçte öncelikle Fransa'ya, daha sonra Almanya'ya öğrenci gönderilmiş, böylece Batı'daki yeniliklerden faydalanmak hedeflenmiştir. Cumhuriyet döneminde, kalkınma için gerekli insan kaynağının yetiştirilmesi öncelikli hâle gelmiş ve bu doğrultuda sosyal bilimler, fen bilimleri ve mühendislik alanlarında eğitim alacak öğrencilerin yurt dışına gönderilmesi kararlaştırılmıştır (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 1). Bu süreci düzenlemek amacıyla 1929 yılında 1416 sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Üniversite ve öğretim üyesi sayısının yetersizliği de bu kanunun gerekliliğini artıran faktörlerden biri olmuştur (Kulaç ve Çalhan, 2013, ss. 215-216). Bu kanun; seçilme kriterleri, eğitim planları, masraflar, denetim ve istihdam gibi konuları kapsamaktadır (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 1).

Zaman içinde, yurt dışına öğrenci gönderme politikaları revize edilmiş ve genişletilmiştir. 2006 yılında, "5 yılda 5 bin öğrenci" projesi başlatılmıştır (Kulaç & Çalhan, 2013, s. 216). Günümüzde, YLSY Burs Programı'nda, 1 Mart 2020 tarihli ve 31055 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Öğrencilerin Yabancı Ülkelerde Öğrenimleri Hakkında Yönetmelik çerçevesinde güncelleme yapılmıştır (Koç, Karataş & Özdemir, 2023,

s. 8; Resmî Gazete, 2020). Ardından bu yönetmelik kaldırılarak 6 Ağustos 2024 tarihli ve 32624 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Öğrencilerin Yabancı Ülkelerde Öğrenimleri Hakkında Yönetmelik ile son güncelleme yapılmıştır (Resmî Gazete, 2024).

b. Öğrenci Seçim Süreçleri (Başvuru Kriterleri, Değerlendirme, Yerleştirme)

Adayların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları, en az dört yıllık lisans programından mezun olmaları ve son beş yıl içinde alınmış en az 75 Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) puanına sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, lisans genel akademik not ortalamasının en az 4 üzerinden 2,50 veya 100 üzerinden 65 olması şartı aranmaktadır. Erkek adayların askerlikle ilişkisinin olmaması, tüm adayların sağlık durumlarının yurt dışında eğitim almaya ve Türkiye'de görev yapmaya uygun olduğuna dair sağlık kurulu raporu almaları gerekmektedir (MEB, 2024a, s. 3). Başvurular, elektronik ortamda yapılmaktadır ve adaylar, mezun oldukları alana uygun kontenjanlar arasından en fazla 30 tercih yapabilmektedir.

Başvuruların değerlendirilmesi ALES puanının %40'ı ve lisans mezuniyet not ortalamasının %20'si hesaplanarak oluşturulan YLSY Başvuru Puanı ile yapılmaktadır. Takip eden süreçte puana göre belirlenen kontenjanın en fazla üç katı aday sözlü sınava çağrılmaktadır. Yerleştirme sürecinde ise ALES puanının %40'ı, lisans not ortalamasının %20'si ve sözlü sınav puanının %40'ı hesaplanmaktadır. 70 ve üzeri puan alan adaylar, başarılı sayılmakta ve tercih ettikleri kontenjanlara, puan üstünlüğüne göre yerleştirilmektedir (MEB, 2024a, ss. 6-9). Kontenjanlara yerleşen adayların resmî burslu öğrenci statüsü kazanabilmeleri için taahhüt veya yüklenme senedi, kefalet senedi, kefillerin nüfus kayıt örneği, çalışma belgeleri, sağlık kurulu raporu ve askerlik durum belgesi sunmaları gerekmektedir.

Burs hakkı kazanan adayların, lisansüstü öğrenime başlamadan önce belirli bir dil yeterliğine sahip olmaları gerekmektedir. Yeterli dil puanına sahip olmayanlar için 12 aya kadar dil eğitimi süresi verilmektedir (MEB, 2024a, s. 13; Kulaç & Çalhan, 2013, s. 216). Öğrenciler, esas öğrenimlerine ABD, Almanya, Avustralya, Birleşik Krallık gibi ülkelerdeki üniversitelerde devam edebilirler. Ancak, kabul alacakları üniversitenin son üç yıl içindeki dünya sıralamalarında %60'lık dilimde yer alması gerekmektedir. Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAS) öğrencileri için bu oran %30 olarak belirlenmiştir. Sıralamaya girmeyen okullardan alınan kabul belgeleri, ilgili bakanlık tarafından değerlendirilmektedir. Bursiyerler, kabul belgelerini kendileri temin etmekle yükümlüdür, ayrıca öğrenimleri boyunca yapacakları tez çalışmaları ve akademik projeler, bakanlık ya da ilgili üniversitenin onayına tabidir. Bursiyerler, dil kurslarına katılmamaları durumunda bir yıl içinde lisansüstü öğrenimlerine başlamak zorundadır. Kursu katılan adaylar için bu süre en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Ancak, belirlenen süre içinde öğrenime başlamayan ya da kabul alamayan öğrencilerin burs hakları iptal edilmektedir (MEB, 2024a, s. 14).

c. Miktarları ve Geri Ödeme Kriterleri

YLSY Bursu yukarıda ifade edilen süreçleri tamamlayarak yüksek lisans ve doktora eğitimi alacak öğrencilere sunulmaktadır. Burs okul ödemeleri, aylık burslar, sağlık giderleri, ulaşım giderleri, yabancı dil sınav ücretleri ve kırtasiye yardımı gibi maddi destekleri kapsamaktadır (Cındık, 2024, s. 224; Kara & Çalık, 2022, s. 765). Ayrıca öğrencilerin öğrenim hareketliliğine başlamadan önce dil kursu almaları durumunda yurt içi burs desteği de sunulmaktadır. Bursiyerler sunulan bursu, geniş yelpazesi dolayısıyla kaçırmayacak bir fırsat olarak görmektedir (Kara & Çalık, 2022, s. 765). Burs miktarı ülkeden ülkeye değişmektedir.

Tablo 1. Ülkelere Göre Lisansüstü Burs Miktarları

Sıra No	Ülke Adı	Döviz Cinsi	Lisansüstü Aylık Ödenek
1	Japonya	Japon Yeni	252.000
2	Danimarka	Danimarka Kronu	13.060
3	İsveç	İsveç Kronu	13.930
4	Norveç	Norveç Kronu	13.840
5	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan Riyali	5.070
6	İsviçre	İsviçre Frangı	3.130
7	İngiltere	İngiliz Sterlini	1.520
8	Avustralya	Avustralya Doları	2.360
9	Kanada	Kanada Doları	2.130
10	Kuveyt	Kuveyt Doları	600
11	İran	Euro	2.040
12	İrlanda	Euro	1.900
13	Almanya	Euro	1.840
14	Fransa	Euro	1.840
15	Hollanda	Euro	1.790
16	Avusturya	Euro	1.770
17	İtalya	Euro	1.500
18	Belçika	Euro	1.490
19	Finlandiya	Euro	1.470
20	İspanya	Euro	1.440
21	Lüksemburg	Euro	1.390
22	Çekya	Euro	1.350
23	Macaristan	Euro	1.320
24	Portekiz	Euro	1.310
25	Fas	Euro	1.270
26	Sırbistan	Euro	1.240
27	Romanya	Euro	1.230
28	Tunus	Euro	1.220
29	İzlanda	Euro	1.200

30	Polonya	Euro	1.170
31	Kuzey Makedonya	Euro	1.140
32	Bulgaristan	Euro	1.130
33	Hırvatistan	Euro	1.120
34	Kosova	Euro	1.090
35	Yunanistan	Euro	1.080
36	Cezayir	Euro	1.070
37	Bosna-Hersek	Euro	1.050
38	Küba	Euro	1.000
39	Mısır	Euro	900
40	Diğer Ülkeler	Euro	850
41	Katar	ABD Doları	2.880
42	ABD	ABD Doları	2.240
43	Singapur	ABD Doları	1.920
44	Lübnan	ABD Doları	1.860
45	Etiyopya	ABD Doları	1.850
46	Azerbaycan	ABD Doları	1.770
47	Ürdün	ABD Doları	1.630
48	Umman	ABD Doları	1.630
49	Meksika	ABD Doları	1.600
50	Güney Kore	ABD Doları	1.570
51	Rusya	ABD Doları	1.530
52	İsrail	ABD Doları	1.510
53	Güney Afrika	ABD Doları	1.500
54	Çin	ABD Doları	1.420
55	Birleşik Arap Emirlikleri	ABD Doları	1.390
56	Arjantin	ABD Doları	1.380
57	Hindistan	ABD Doları	1.370
58	Malezya	ABD Doları	1.370
59	Yeni Zelanda	ABD Doları	1.340
60	Gürcistan	ABD Doları	1.330
61	Endonezya	ABD Doları	1.270
62	Brezilya	ABD Doları	1.220
63	Kırgızistan	ABD Doları	1.150
64	Kolombiya	ABD Doları	1.100
65	Pakistan	ABD Doları	1.100
66	Peru	ABD Doları	1.080
67	Moğolistan	ABD Doları	1.060
68	Kazakistan	ABD Doları	930
69	Diğer Ülkeler	ABD Doları	850

Kaynak: YYEGM. (2023). 1416 sayılı Kanun kapsamında öğrenci gönderilen ülkeler ve burs tutarları.

d. Öğrenciler Döndükten Sonra Nasıl Bir Süreç İşliyor?

Bursiyerlerin almış oldukları burs karşılığında mecburi hizmet vermeleri ya da burs miktarını devlete geri ödemeleri gerekmektedir. YLSY'nin amacı, nitelikli insan gücünü artırmak olduğundan burs sağlanan öğrencilerin mecburi hizmetlerini (Cındık, 2024, s. 225) üniversitelerde veya kamu kurumlarında istihdam edilerek sunmalarıdır. Öğrencilerin; eğitimlerini başarıyla tamamlamış olmaları, belirtilen sürede geri dönüş yapmaları ve bağlı oldukları kuruma taahhütname ile başvuru yapmaları gerekmektedir (Cındık, 2024, s. 218; MEB, 2024a, s. 1). Bursiyerlerin mecburi hizmet süresi öğrenim süresinin iki katı kadar uzamaktadır (Subaşı, Tekben & Kuzucu, 2021, s. 1424; Kulaç & Çalhan, 2013, s. 216; Mercan, 2016, s. 61; Aktekin & Tekben, 2019, s. 128).

Öğrenciler, bu yükümlülüklerini öğrenim gördükleri yükseköğretim kurumları veya kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili kadrolarında yerine getirmektedir (MEB, 2024a, ss. 1-2; Cındık, 2024, s. 218). Belirtilen öğrenim seviyelerini tamamlamayanlar, öğrenim masraflarını faiziyle birlikte ödemekle yükümlüdür (MEB, 2024a, s. 2). Esasen mecburi hizmet bursiyerler için bir iş garantisi olarak da değerlendirilebilmektedir. Nitekim bursiyerlerin YLSY bursunu tercih etmelerinin önemli nedenlerinden biri, eğitimlerini tamamladıktan sonra doğrudan istihdam edilmeleridir (Kara & Çalık, 2022, s. 1). 2014-2023 yılları arasında 1.949 bursiyer, Türkiye'nin kamu kurumları ve üniversitelerinde istihdam edilmiştir. Bu istihdamların büyük bir kısmı, tarım, çevre bilimleri gibi kritik ve stratejik alanlarda yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla bu süreç, Türkiye'nin çeşitli stratejik alanlarındaki insan gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla yönetilmektedir (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 16).

e. Mevcut Durum

1929-2005 yılları arasında 9 bin 689 öğrenciye burs sağlanmış, ardından 2006 yılında "5 Yılda 5 Bin Öğrenci Projesi" ile program hız kazanmıştır. Öyle ki 2006-2013 yılları arasında 5 bin 797 öğrenci, 2014-2023 yılları arasında ise 6 bin 492 öğrenci burslu eğitime hak kazanmıştır (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 1). 2024 yılı YLSY ilanına göre 668 öğrencinin yurt dışına gönderilmesi planlanmaktadır (MEB, 2024b). Covid-19 pandemisinin etkisiyle 2021 ve 2022, en düşük bursiyer sayısının görüldüğü yıllar olmuştur (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 22). Örneğin 2022 yılında YLSY kapsamında toplam 194 öğrenci gönderilmiştir (Koç, Karataş & Özdemir, 2023, s. 32). Ancak 2023 yılında 565 öğrenci burs almaya hak kazanarak, pandeminin ardından artış yaşanmıştır (Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, s. 22). 2024 yılı kapsamındaki YLSY ilanına göre 668 öğrencinin 77 üniversite ve 20 farklı kamu kurumu adına yurt dışına gönderilmesi planlanmaktadır (MEB, 2024b).

Tablo 2'deki bilgiler ışığında 2014-2023 yılları arasında bursiyerlerin yurt dışı tercihlerinde 2.410 bursiyer öğrenci sayısı ile Birleşik Krallık'ın açık ara önde olduğu görülmektedir. Bu sayı tüm bursiyerlerin %50'sinden fazlasını ifade etmektedir. Birleşik Krallık'ı 937 bursiyer öğrenciyle ABD izlemektedir ve söz konusu zaman aralığında yurt

dışına giden tüm bursiyerlerin yaklaşık %20’sini oluşturmaktadır. Bunları sırasıyla Almanya, Hollanda, Kanada, Rusya Federasyonu ve diğer ülkeler takip ederken bursiyer öğrencilerin çoğunlukla Batılı (Avrupa ve Amerika kıtalarındaki) ülkeleri tercih ettiği görülmektedir. Belirli dönemlerde bursiyer sayısında düşüş yaşansa da Türkiye Cumhuriyeti devletinin YLSY’yi istikrarlı şekilde yürütmek istediği anlaşılmaktadır.

Tablo 2. YLSY 2014-2023 Yılları Arasında Ülkelere Göre Yurt Dışına Gönderilen Öğrenci Sayısı	
Ülke	Öğrenci Sayısı
Birleşik Krallık	2.410
Amerika Birleşik Devletleri	937
Almanya	323
Hollanda	181
Kanada	121
Rusya Federasyonu	89
Ürdün	81
Fransa	76
Avustralya	59
İtalya	58
İsveç	50
Polonya	47
Çin	46
Avusturya	42
İspanya	38
Belçika	37
Macaristan	36
Japonya	33
Malezya	28
Güney Kore	27

Kaynak: Çobanoğlu, Tutar & Koç, 2024, ss. 6-7.

Sonuç

Küreselleşen dünyada vatandaş diplomat olarak diplomasi faaliyetlerine katkı sunacak olan öğrenciler, aynı zamanda kültür elçisidirler. Bu öğrenciler, Türk kültürünü yurt dışında yabancı kamuoylarına aktarmak, tanıtmak ve onların bakış açılarını değiştirerek akıllarını ve kalplerini kazanmak için de vazifeli oldukları ön kabulüyle yurt dışına çıkmalıdır. Dahası Türk dış politikasının uygulanmasına katkı sunmalı, diğer ülkelerle Türkiye’nin ilişkilerinin ileri seviyelere taşınmasında etkin rol oynamalıdır. Bunu da yaşadıkları ülkelerdeki yerel toplumlarla diyalog ortamlarını tesis etmek sure-

tiyle, karşılıklı anlayış ve kavrayış zeminini güçlendirerek, ülkeler arasında güven oluşturmada bir köprü işlevi görerek yapmalıdırlar. Türkiye, öğrencilerin sahip olacakları bu diplomatik misyon dolayısıyla onlara daha fazla destek ve teşvik sunmalıdır. Çünkü burs programı, öğrencilere sunulan eğitim imkânı kadar diploması açısından da bir yatırım niteliğindedir ve bunların kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Öyle ki bu öğrenciler, vatandaş diplomat olmaları hasebiyle yurt dışına çıkmadan önce eğitim/oryantasyon sürecine tabi tutulmalıdır. Bu süreç, sorumlu bakanlık olarak MEB; Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), İletişim Başkanlığı, Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) ve ilgili kurum ve kuruluşlarla eş güdümlü yürütülmelidir. Nitekim, yeterli donanımına kavuşturulmamış öğrenciler, farklı kültürlerle adaptasyon sağlamada güçlük çekeceklerdir ve bu durum, burs sürecinde sorunlar yaşanmasına sebep olabilecektir. Dolayısıyla bu hususta devletin ilgili kurumları eş güdümlü çalışmaya azami gayret göstermelidir.

Vatandaş diplomat olarak YLSY öğrencilerine, mevcut uygulamalar da göz önünde bulundurularak şu başlıklarda katkı ve destek sunulmalıdır:

- 1. Kültür Elçiliği Programı:** Bu program hayata geçirilerek kültürel bilgi ve birikimlerinin artması sağlanabilir. Bunun yanı sıra KTB uzmanları tarafından yoğunlaştırılmış eğitim programlarına tabi tutulmalıdırlar. Dahası Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türk ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) gibi bağlı ve merkez kuruluşları ile ilgili teferruatlı bilgilerle donatılmalıdırlar. Eğitim almaya gittikleri ülkelerin de kültürel özelliklerini, insan kodlarını, sosyal yaşamlarını daha gitmeden öğrenmeleri sağlanmalıdır.
- 2. Dil Programları:** Bu program aracılığıyla öğrencilere hem ileri düzey İngilizce eğitimleri sunulmalı hem de gittikleri ülkenin resmî dili öğretilmelidir. Gidene kadar A2 düzeyinde dahi olsa ilgili ülkenin dilini öğrenmiş olmak, öğrenciler için adaptasyon süreçlerini hızlandıracaktır.
- 3. Network Oluşturma Programı:** Bu program, öğrencilere gittikleri ülkelerde daha hızlı ve etkili bir network oluşturma hususunda uzmanlarca sağlanacak eğitimleri kapsamalıdır.
- 4. İletişim Becerileri Kazandırma ve Sosyal Medya Destek Programı:** Öğrencilerin sosyal medya platformlarını daha aktif ve verimli kullanmalarını sağlayacak bir dizi eğitimleri içermelidir. Bu vesileyle öğrenciler dijital içerik üretme ve paylaşma konusunda beceri kazanacakları gibi Türkiye'nin küresel düzeyde sahip olacağı olumlu imaja da katkı sunacaklardır. Dolayısıyla öğrenciler, sosyal medya platformları vasıtasıyla Türkiye'nin hikâyesini ve haklı tezlerini diplomatik ve kültürel anlamda daha etkin anlatacak ve savunacaklardır.

5. **Finansal Destek:** Öğrenciler hâlihazırda gittikleri ülkelere göre aylık burs almaktadırlar. Ancak burs miktarlarının artırılması, öğrencilere hem psikolojik hem de akademik anlamda rahatlık sağlayacaktır.
6. **Türk Diasporası ile İş Birliği:** Öğrencilere gittikleri ülkelerdeki Türk diasporası ile hızlıca iletişim kurma imkânı sunulmalıdır. Bu konuda Dışişleri Bakanlığı ve İletişim Başkanlığına sorumluluk düşmektedir. Öğrenciler ilgili ülkeye gitmeden önce onlara ülkedeki diaspora Türkleri tanıtılmalı, mümkünse diasporada etkin isimlerle önceden tanışıklık tesis edilmelidir.
7. **Kamu Diplomasisi/Vatandaş Diplomat Programı:** İletişim Başkanlığının sorumluluğunda hayata geçirilecek bir program olmalıdır. Burada öğrencilere gitmeden tüm veçheleriyle Türkiye'nin kamu diplomasisi ekosistemi en ince ayrıntısına kadar anlatılmalıdır. Bu bilinçle giden öğrenciler, bir kamu diplomasisi aktörü olarak vatandaş diplomat olmanın daha da bilincinde olacaklardır.
8. **Yurt Dışındaki Temsilciliklerin Aktif Pozisyon Almaları:** Öğrenciler gittikleri ülkelerdeki eğitim müşavirlikleri/ataşeliklerinin sorumluluk alanlarında olsalar da Türkiye Cumhuriyeti'nin her diplomatik misyonunun öğrencilerle çok sık bir araya gelmeleri ve onlara rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmaları, varsa sorunlarına hızlıca çözüm bulmaları gerekmektedir. Büyükelçiler ya da konsoloslar, düzenli periyotlarla öğrencilerle çeşitli vesilelerle görüşmeli ve onların yanında olduklarını hissettirmelidirler. Şüphesiz bu durum öğrencilere yüksek düzeyde motivasyon sağlayacaktır.
9. **İstihbarata Karşı Koyma (İKK):** MİT tarafından öğrencilere İKK eğitimleri sunularak onların daha bilinçli vatandaş diplomat olmaları sağlanabilir. Öğrencilere güvenlik bakımından dikkat etmeleri gereken hususlar, espionaj faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirildiğine dair örnek vakalar, siper casusluk ile ilgili bilgilen-dirmeler ve ulusal bilgilerin korunması konularında detaylı sunumlar yapılarak onların ilgili ülkede daha dikkatli ve temkinli adımlar atması sağlanabilir.

Sonuç olarak öğrencilere uygulanacak bu programlar, öğrencilerin bireysel ve akademik başarılarına katkı sunulacaktır. Bunun yanı sıra öğrenciler, küresel düzeyde Türkiye'nin birer elçisi olarak diplomatik misyon yüklendiklerinin farkına varacaklardır. Böylelikle kendilerinin yumuşak güç aracı olduklarının ve ülkelerinin yumuşak güç potansiyelini daha üst seviyelere çıkaracaklarının farkında olacaklardır. Bunun bir sonucu olarak da Türkiye markasının prestijini artırmada birer vatandaş diplomat olarak küresel köydeki rolleri daha da anlam kazanacaktır. Dahası sonraki nesiller için de önemli bir kültürel miras bırakılacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktekin, S., & Tekben, İ. (2019). 1416 Sayılı Kanun kapsamında yurt dışında lisansüstü öğrenim görenlerin çalıştıkları kamu kurum ve kuruluşlarına yaptıkları katkılar ile ilgili görüşlerin analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(224), 123-147.
- Altun, F. (2006). *M. McLuhan ve J. Baudrillard'ın medya kuramlarının karşılaştırmalı çözümlemesi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Aytekin, H., & Ateş, E. (2019). Küreselleşme ekseninde yeni kavramlar. *Turkish Studies Language and Literature*, 14(4), 1789-1804.
- Bhandari, R., & Belyavina, R. (2011). Evaluating and measuring the impact of citizen diplomacy: Current status and future directions. *Institute of International Education (IIE)*.
- Caymaz, E., & Özsoy, B. (2022). Türkiye'nin kutup bilim diplomasisi. *İletişim ve Diplomasi*, (7), 5-24.
- Cındık, T. (2024). 1416 Sayılı Kanun kapsamında mecburi hizmet ve meşru beklenti. *TRÜHFD*, 2(2), 210-233.
- Cottrell, K. & Doherty, M. (2024). Cultural diplomacy 2.0: Citizen diplomacy. GMF Web Sayfası. Cultural Diplomacy 2.0: Citizen Diplomacy | German Marshall Fund of the United States, Erişim T. 15 Mart 2025.
- Çobanoğlu, A., Tutar, P. Ç., & Koç, K. (2024). 2014-2023 YLSY 10 Yıllık Durum Raporu. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü*.
- Çokluk, N. (2021). Elektronik çağda yarananımız medya mı? *The Journal of Communication and Social Studies*, 1(1), 79-85.
- Dovbenko, M. (2021). Role of nation brand ambassador/citizen diplomat. Case Study of Sweden.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Huijgh, E. (2016). *Public diplomacy*. The SAGE Handbook of Diplomacy (Ed. Constantinou, C., Kerr, P., & Paul, S.), 437-450.
- İletişim Başkanlığı, (2023). *Türkiye iletişim modeli: Hakikatin peşinde 5 yıl*. İstanbul: İletişim Başkanlığı Yayınları.
- İletişim Başkanlığı, (2024). *Vatandaş diplomat el kitabı*, İstanbul: İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Kara, E., & Çalık, T. (2022). Öğretim elemanlarının yurt dışı deneyimleri: Yaşam öyküsel bir analiz. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 758-772.
- Koç, K., Karataş, F., & Özdemir, G. (2023). 2022 YLSY Değerlendirme Raporu. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı*. https://yyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_05/03173559_2022_YLSY_DEYERLENDYRME_RAPORU.pdf, Erişim T. 15 Mart 2025.
- Kulaç, O., & Çalhan, H. S. (2013). Bir kamu politikası süreci analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu yurt dışı lisansüstü bursları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 205-225.
- Lachelier, P., & Mueller, S. L. (2023). Citizen diplomacy. In a Research Agenda for Public Diplomacy, Edward Elgar Publishing. 91-105.

- McDonald, J. W. (2006). Citizen diplomacy in a changing world. *Exopolitics Journal*, 2(1), 1-19.
- McLuhan, M. & Powers, B.R. (2020). *Global köy: 21. yüzyılda yeryüzü yaşamında ve medyada meydana gelecek dönüşümler*. (B. Ö. Düzgören, Çev.) İstanbul: Scala Yayıncılık.
- McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The making of typographic man*. London: Routledge.
- McLuhan, M. 1994 (first published in 1964). *Understanding media: The extensions of man*. Massachusetts: MIT Press.
- MEB. (2024a). 2024-YLSY başvuru ve tercih kılavuzu. <https://l24.im/iRKx>, Erişim T. 15 Mart 2025.
- MEB. (2024b). 2024 YLSY kapsamında 668 öğrenci, lisansüstü öğrenim görmek üzere yurt dışına burslu statüde gönderilecek. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı*. <https://www.meb.gov.tr/2024-y-lyy-kapsaminda-668-ogrenci-lisansustu-ogrenim-gormek-uzere-yurt-disina-burslu-statude-gonderilecek/haber/35815/tr>, Erişim T. 15 Mart 2025.
- Mercan, Z. (2016). *Decision making process in the academic career orientation: Agentive and communal perspectives of turkish postgraduate education scholars*. (Kayıt No. 431528) [Master's Thesis, Istanbul Bilgi University]. YÖK Tez Merkezi.
- Moise, R. & Anton, A. (2021). *The citizen diplomats and their pathways to diplomatic power*. In: Pedro Sebastiao, S. & Spinola de Carvalho, S. (Eds.), *Diplomacy Organisations and Citizens*. Springer. 219-254.
- Mueller, S. (2009). *The nexus of citizen diplomacy and public diplomacy*, in Nancy Snow and Philip Taylor (eds), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. London: Routledge, 101-10.
- Nye, J.S. (2002). *The paradox of American power*. New York: Oxford University Press
- Resmî Gazete. (2020, 1 Mart). *Türk öğrencilerin yabancı ülkelerde öğrenimleri hakkında yönetmelik (Sayı: 31055)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200301-3.htm>, Erişim T. 6 Nisan 2025.
- Resmî Gazete. (2024, 6 Ağustos). *Türk öğrencilerin yabancı ülkelerde öğrenimleri hakkında yönetmelik (Sayı: 32624)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240806-1.htm>, Erişim T. 6 Nisan 2025.
- Sancar, A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta Yayınları
- Snow, N. (2006). US public diplomacy. *Readings in Propaganda and Persuasion: New and Classic Essays*, 225.
- Snow, N. (2024). On being a citizen diplomat: A personal reflection. *Almanac Diplomatique*, 1(1). 12-21.
- Subaşı, K., Tekben, İ., & Kuzucu, T. (2021). Yurt dışı lisansüstü öğrenime yönelik devlet burs programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve politika önerileri (Brezilya, Estonya, Kazakistan, Türkiye). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(3), 1424-1447.
- Szondi, G. (2008). *Public diplomacy and nation branding: Conceptual similarities and differences*. Clingendael Institute.
- Szondi, G. (2023). The evolution of public diplomacy—definitions and goals. *Business & Diplomacy Review*, (2), 121-140.

- Şehitoğlu, R. (2021). *Kamu diplomasisine akıncı birlik olarak düşünce kuruluşları*. Ankara: Orion Akademik Yayınları
- Şehitoğlu, R., Tekin, B., & Güner, O. (2023). Education diplomacy in higher education institutions: An evaluation of international student centers as think tanks. *Hacettepe University Journal of Education*, 38(3), 399-410
- TASAM, (2017). Bilim diplomasisi sektörel diplomasi inşası, SGPK_BILD_BilimVizyon_TR_pdf_8587e871-73b6-4291-9147-a4a0176ae03d.pdf, Erişim T. 15 Nisan 2025.
- Tyler, M. C., Beyerinck, C., (2016). *Citizen diplomacy*, The SAGE Handbook of Diplomacy, (Constantinou, C., Kerr, P., & Paul, S.), 521-529.
- YYEGM. (2023). 1416 Sayılı Kanun kapsamında öğrenci gönderilen ülkeler ve burs tutarları. Millî Eğitim Bakanlığı. https://yyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/22110506_YLSY_Yurt_DYYY_Aylyk_Burs_MiktarlarY.pdf?utm_source=chatgpt.com, Erişim T. 6 Nisan 2025.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir/The authors have no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The authors declared that this article has received no financial support.